

LOTMANI SEMINAR 2010

26.–28. veebruarini toimus Tartus seitsmeteistkümnendat korda rahvusvaheline Lotmani seminar, mis on pühendatud akadeemik Juri Lotmani sünniaastapäevale ja millest võtsid osa 28 uurijat Saksamaalt, Itaaliast, Leedust, Venemaalt ja Eestist. Lotmani sünniaastapäevaks annab Tartu Ülikooli vene kirjanduse kateeder alati välja uue raamatu. Selle aasta 28. veebruaril esitleti uue seeria „Труды по русской и славянской филологии. Литературоведение” seitsmendat köidet, mis oli pühendatud Zara Mintsi 80. ja Juri Lotmani 85. sünniaastapäevale.

Seminaril kõlanud ettekanded võiks tinglikult jagada nelja gruppi. Esimese moodustasid need, kus autorid vaatlesid teksti kirjandusajaloolises kontekstis, püüdes välja selgitada uusi, kommentaare vajavaid kirjanduslikke ja kultuuriloolisi fakte.

Tartu Ülikooli lõpetanud Vadim Parsamov (Saraatov) tuvastas, et Ivan Karamazovi fraas „Vendadest Karamazovitest” „kiirustan oma sissepääsupiletit tagasi andma” on pärit Joseph de Maistre’i „Sankt-Peterburgi öhtutest”. Uuri ja tõestas, et sellega jätkas Dostojevski tema jaoks olulist poleemikat katoliiklike mõtlejatega kristluse olemuse üle. Konstantin Polivanov (Moskva) vaatles seda, kuidas Boriss Pasternaki „Doktor Živagos” ja Anna Ahmatova „Ilma kangelaseta poemis” on kasutatud Vassili Žukovski ballaadi „Svetlana” motiive. Žukovski tekstile toetudes tõlgendavad XX sajandi poeedid kunsti tähendust nende kangelaste elus ja maailmapildis, elu võitu surma üle. Oleg Lekmanovi (Moskva) ettekandes pakuti kommentaare Ossip Mandelštami jutustuse „Egiptuse mark” mõningatele „tumedatele” kohtadele, mis saavad selgemaks, kui neid vaadelda koos Jules Verne’i romaanidega. Roman Voitehhovitš (Tartu) iseloomus-

tas Marina Tsvetajeva diptühhoni „Põõsas” kohta poeedi kui prohveti romantilise mõistmise kontekstis, dialektilist vaadet „väljendamatule, sõnuseletamatule”, mis on aktuaalne vene traditsioonis (Žukovski, Tjutšev, Mandelštam). Doktorant Fjodor Vinokurov (Tartu) oli oma ettekandes Jevgeni Zamjatini romaani „Meie” ameerika publikatsioonist kasutanud dokumente, mida säilitatakse USA-s Syracuse’i ülikooli erikollektsioonide uurimiskeskuses (Syracuse University Special Collections Research Center). Nikolai Bogomolovi (Moskva) ja doktorant Leonid Zubarevi (Tartu) ettekanded olid pühendatud Vjatšeslav Ivanovi biograafia ja kirjandusliku tegevuse faktidele. Tatjana Igoševa (Novgorod) oli avastanud Nikita Zabolotski luuletuse „Veealune linn” tundmatu allika.

Teine osa ettekannetest oli pühendatud ajaloo, ideoloogia ja narratiivi suhetele. Ajaloo ja müüdi vahekorda käsitles doktorant Inna Bulkina (Tartu), vaadeldes poola valgustusaja tegelase krahv Tadeusz Czacki (1765–1813) saatust. Jekaterina Ljamina (Moskva) ettekanne „Vene-prantsuse kakskeelsuse funktsioneerimisest 1812. aastal” oli pühendatud keelelisele retoorikale poliitikas. Timur Guzairov (Tartu) vaatles „au ja kuulsuse” kontseptsiooni mõju jutustuse ja kompositsiooni võtetele Puškini „Pugatšovi ajaloos”. Ideoloogilise pealisehituse ja kultuurirefleksiooni probleeme käsitlesid Anne Lille (Tartu) ja Pavel Lavrinetsi (Vilnius) ettekanded, vastavalt „Ajalugu, poliitika ja müüt: roomlased ja germaanlased Teutoburgi metsas” ja „Valitseja Vilniusse saabumise rituaalne semantika”. Aadu Must (Tartu) lähtus oma ettekandes „Arusaamatutest sümbolitest XIX sajandi Tartu Ülikooli ajaloos” Juri Lotmani artiklist „Inimesed ja aukraadid”, rekonstrueerides arhiivimaterjalide põh-

jal uusi fakte Vene keisririigi aegse Tartu ülikooli ajaloost (näiteks tema professorite sidemetest kolmanda osakonnaga).

Kolmanda rühma ettekanded keskendusid vene kirjanduskaanoni formeerumisele ja funktsioneerimisele (see on vene kirjanduse kateedri uus uurimissuund). 2010. aasta Lotmani stipendiumi laureaadi Aleksei Vdovini (Tartu) ettekandes vaadeldi mõistete *geenius* ja *kirjanduse juht* suhet Vissarion Belinski noorpõlvartiklites (1834–1835). Dmitri Ivanov (Tartu) analüüsis opositsiooni Byron–Scott, mis oli iseloomulik vene romantismi diskursusele, ja nägi selle allikana William Hazlitti „Aja vaimu” („The Spirit of the Age”). Roman Leibovi (Tartu) ettekandes käsitleti Fjodor Tjuttševi – tuntud luuletaja väljaspool abielu sündinud noorima poja – luulet. Tjuttšev noorema tekste – poeg tundis ka oma isa veel avaldamata loomingut – vaatles esineja suure lüüriku retseptsiooniloo vaatepunktist. Andrei Nemzer (Moskva) uuris Vladislav Hodassevitši „John Bottomi” kirjanduslikke sidemeid vene balladitraditsioonidega. Siia gruppi võiksid kuuluda ka Patricia Deotto (Trieste) ettekanne „Šklovski „Elasid-olid”: jutustus iseendast teooria ja elu vahel” ja Vadim Semjonovi (Narva) luuleteoreetiline käsitlus „Rütmiiinertsid J. Brodski vārsis: diakrooniline aspekt”.

Neljandat gruppi ühendavad temaatiliselt vene kirjanduse kateedri projektid, mis on seotud ideoloogilise geograafia uurimisega ja vastastikuste kultuurirefleksioonidega vene, eesti jt maa-de kirjanike loomingus. Michael Düringit (Kiel) huvitasid saksa iseloomu rahvusliku identiteedi probleemid ja stereotüübid tänapäeva vene kirjanduses. Tatjana Stepanišševa (Tartu) uuris Läänemeremaade teemat ja russofiilse retoorika allikaid Pjotr Vjazemski ja Nikolai Jazōkovi loomingus. Lea Pild

(Tartu) vaatles sakslaste kujusid Afa-nassi Feti memuaarides ja näitas, et mälestuste teksti eri tasanditel on ühisosi Goethe Wilhelm Meisteri diloo-giaga. Fet järgib Goethe kontseptsiooni merkantiilsuse ja ideaali lepitamisest. Ljubov Kisseljova (Tartu) vaatles kirjandustegelaste ja nende prototüüpide suhet, teksti ja reaalsuse suhet Jaan Krossi novelli „Kolmandad mäed” näitel. Sellesse gruppi kuuluvad ka ettekanded, mis olid pühendatud veneprantsuse kirjandussuhete uurimisele. Larissa Volpert (Tartu) vaatles sõja deestetiseerimist Lermontovi ja Stendhali loomingus, Olga Kafanova (Tomsk) Pariisi kujundit Nikolai Karamzini „Vene rännumehe kirjades”.

Teaduslik seminar lõppes diskussiooniga, kus tõsteti eriti esile doktorant Maria Borovikova (Tartu) ettekannet, mis käsitles Marina Tsvetajeva luuletsükli „Luuletused Moskvast” ja milles otsiti kujundlikkuse allikaid aktuaalsest kirjanduslikust ja ajaloolisest kontekstist. Leonid Stolovitš tõstis samuti esile Peeter Toropi (Tartu) ettekannet „Teadusliku kommunikatsiooni tüpoloogia probleeme (kultuurisemiootika ajaloost)” ja katset analüütiliselt kirjeldada Tartu semiootika arengu ajalugu ja perspektiive kui eraldi suunda üldises teadusdiskursuses.

Interdistsiplinaarne Lotmani seminar oma traditsioonidega, oma eripärase teadussuhtluse formaadiga on saanud lahutamatuks osaks Tartu Ülikooli vene kirjanduse kateedri uuemast ajaloost ja on oluline ka eesti teaduse kogupildis, selle saavutuste tutvustamisel rahvusvahelisele teadlaste kogukonnale.

TIMUR GUZAIROV

Venekeelsest käskirjast tõlkinud
MALL JÕGI